

RAPPORT

Vårdförbundet Students VFU-rapport 2020

Student

Vårdförbundet Students VFU-rapport 2020

Vårdförbundets studentmedlemmar om den verksamhetsförlagda utbildningen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	1
Sammanfattning	2
Vårdförbundet Students VFU-ranking 2020	3
Resultat VFU-enkät 2020	4
Sammanfattande betyg	4.1
Förberedelser inför VFU	4.2
Samverkan mellan verksamhet och lärosäte	4.3
Handledning	4.4
Arbetsmiljö	4.5
Metod	5
Slutsats	6
Förbättringsförslag, studenter	6.1
Förbättringsförslag, Vårdförbundet Student	6.2

1. FÖRORD

Vårdförbundet Student organiserar 10 000 studenter som studerar till sjuksköterska, röntgensjuksköterska och biomedicinsk analytiker. Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är en central del av utbildningen. VFU ska under handledning ge studenten praktiska färdigheter och möjligheten att tillämpa sina teoretiska kunskaper inför det kommande yrkeslivet. För femte året i rad har Vårdförbundet Student gjort en enkätundersökning kring VFU för att granska dess kvalitet inom följande huvudområden:

- **Omvårdnadsvetenskap**
- **Vårdvetenskap**
- **Biomedicinsk laborativvetenskap**
- **Radiografi**

En förutsättning för jämlik VFU med hög kvalitet är att det finns en fungerande samverkan mellan studenter, lärosäten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). VFU-rapporten ska vara ett verktyg för att samla information, utveckla och säkerhetsställa en god kvalitet av den verksamhetsförlagda utbildningen. Arbetet för att stärka villkoren för studenter måste fortsätta, för att öka studenternas möjlighet att under handledning tillämpa teoretiska kunskaper och agera i sin blivande profession. Vi vill i framtiden se ett mer samordnat agerande från SKR och lärosäte för att höja kvaliteten på utbildningarna.

För oss inom Vårdförbundet Student är VFU en av de högst prioriterade frågorna som vi arbetar med. Genom enkätundersökningen vill vi samla in fakta om hur studenterna upplever kvaliteten på den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. Genom en VFU-ranking vill vi dessutom uppmärksamma de lärosäten som fått de bästa omdömena av studenterna.

Stort tack till alla som deltog och lycka till i ert kommande yrkesliv önskar Vårdförbundet Students styrelse!

***Stort
tack!***

Nadja Ståhl

Ordförande Vårdförbundet Student

Sarah Jermehag

Ledamot Vårdförbundet Student

Natalee Westman

Ledamot Vårdförbundet Student

Hossein Hammadi

Ledamot Vårdförbundet Student

2. SAMMANFATTNING

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är ett obligatoriskt moment som ingår i utbildningsplanen för sjuksköterske-, röntgensjuksköterske- och biomedicinska analytikerprogrammet. Under handledning ska studenterna ges praktisk färdighetsträning och möjlighet att tillämpa teoretiska kunskaper inom sina huvudområden omvårdnadsvetenskap, biomedicinsk laboratorievetenskap eller radiografi. Under VFU ska studenterna också ges möjlighet att utveckla yrkeskompetens och skaffa sig erfarenhet i det interprofessionella teamarbetet. Möjligheten att få reflektera tillsammans med en handledare är viktig för inläringen och spelar en stor roll för hur studenterna upplever sin VFU visar Vårdförbundet Students tidigare rapporter. VFU ska hålla en hög kvalitet och utbildningarna ska tillgodose samhällets krav på välutbildad hälso- och sjukvårdspersonal.

Vi i Vårdförbundet Student har drivit VFU som en av våra viktigaste frågor sedan 2015. Studentstyrelsen genomför årligen en undersökning hos studentmedlemmarna som sedan presenteras i en VFU-rapport. Under våren 2020 har Vårdförbundet Student skickat ut en VFU-enkät med frågor kring fyra huvudområden:

- **Förberedelser inför VFU**
- **Samverkan mellan verksamhet och lärosäte**
- **Handledning**
- **Arbetsmiljö**

Årets undersökning är baserad på svar från 1 497 studenter i terminerna 4, 5 och 6 fördelade på 25 universitet och högskolor. Rapporten presenterar resultat som bland annat visar att många studenter känner sig teoretiskt förberedda inför sin VFU, men de uttrycker brister i sin praktiska förberedelse. Minst nöjda är studenterna med möjligheten att ta del av schemat i god tid, och även om resultatet blivit något bättre sedan 2019 så är vi inte nöjda. Drygt 40 procent av studenterna svarar att de saknat tid för reflektion tillsammans med sin handledare, ett resultat som dock förbättrats sedan 2019 då resultatet låg på cirka 51 procent.

På frågan om studenterna upplever att de utnyttjats som extra personal svarar nästan hälften ja, vilket är helt oacceptabelt. Resultaten av de övriga frågorna finns presenterade i rapporten. Det är glädjande att se att antalet studenter som svarat på enkäten har ökat med nästan 50 procent sedan 2016 då enkäten skickades ut första gången. Sedan i fjol (2019) har svarsfrekvensen ökat med mer än 30 procent.

Vårdförbundet Students styrelse har sammanfattat förslag till åtgärder för hur lärosäten och Sveriges Kommuner och Regioner bör agera för att VFU ska bli ännu bättre i framtiden. Arbetet med rapporten har skett i samarbete mellan styrelsen för Vårdförbundet Student och Vårdförbundets kansli.

3. VÅRDFÖRBUNDET STUDENTS VFU-RANKING 2020

Rankingen av årets VFU-placeringar baseras likt tidigare år på frågan:
"Vilket sammanfattande betyg vill du ge dina VFU-placeringar?"

1 497 studentmedlemmar i Vårdförbundet spridda på 25 olika universitet och högskolor besvarade frågan. Sistaårsstudenter, samt studenter på termin fyra och fem fick möjlighet att delta i undersökningen.

VFU-placeringarna fick åter ett generellt gott betyg. Poängmedelvärdet för alla studieorter var 4,52 på en skala från 1-6. Där sex var högsta betyg. Glädjande var också att poängsnittet fortsatt är uppåt efter förra årets trendbrott. Föregående års poängsnitt var 4,48 (2019) respektive 4,27 (2018).

Årets vinnare – fortsatt i topp!

Högskolan Kristianstad upprepar fjolårets bedrift och är återigen det lärosäte som under 2019-2020, enligt studenternas omdömen, genomgående haft de bästa VFU-placeringarna. På silverplats hittar vi Örebro Universitet och bronsplaceringen går till Röda Korsets högskola.

1. **Högskolan Kristianstad**
2. **Örebro Universitet**
3. **Röda Korsets Högskola**

Andra VFU-platser som 2020 i snitt fått särskilt gott betyg, men ändå har en bit kvar till absoluta toppen är Göteborgs Universitet, Karolinska Institutet, Jönköping University och Mittuniversitetet.

Vi väljer åter att fokusera på de som fått bäst omdömen. Vi presenterar därför inga placeringar för övriga lärosäten. Det är också förhållandevis tätt bakom medaljörerna och alla lärosäten fick i år åter ett poängmedelvärde över 4.

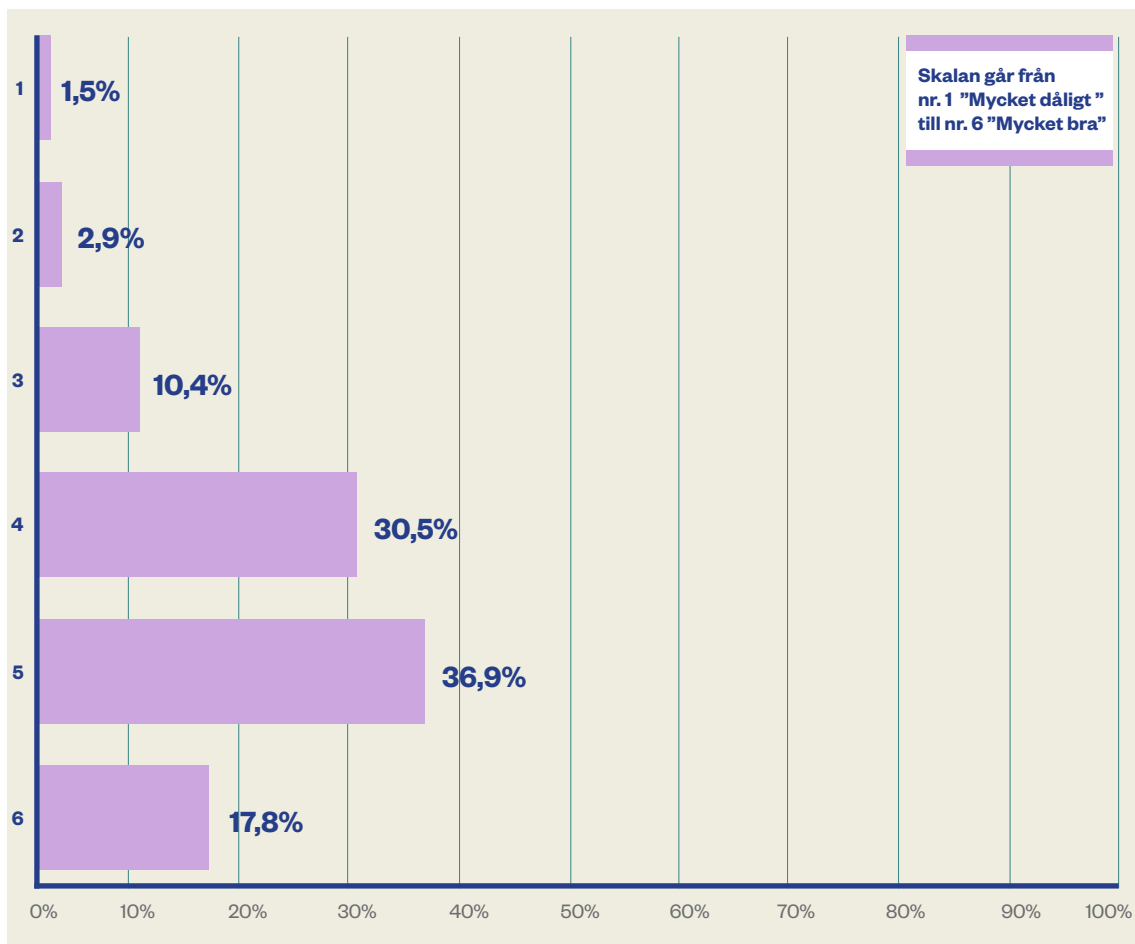
4. RESULTAT VFU-ENKÄT 2020

Under denna rubrik redovisas resultatet som erhållits från VFU-enkäten som distribuerades till Vårdförbundet Students medlemmar 2020. Frågorna berör studenternas förberedelser inför den verksamhetsförlagda utbildningen, samverkan mellan VFU-plats och lärosäte, den handledning studenten fått ta del av och arbetsmiljön under placeringen.

4.1 SAMMANFATTANDE BETYG

Studenterna tillfrågades hur de skulle värdera sina VFU-placeringar. Skattning gjordes på ett värde mellan 1-6, där 1 var mycket dåligt och 6 mycket bra. Likt föregående års VFU-enkäter ser vi att studenterna i majoritet är positivt inställda till sina VFU-placeringar. I årets VFU-enkät ger 55 procent av studenter sina VFU-placeringar ett mycket bra omdöme (skattning 5-6) medan ett lågt omdöme (skattning 1-2) ges av 5 procent. Detta resultat kan jämföras med föregående rapporters snarlika procentfördelningar.

Hur värderar du din VFU-placering?

4.2 FÖRBEREDELSE INFÖR VFU

Studenterna tillfrågades inledningsvis huruvida de känt sig förberedda inför sin VFU gällande teoretiska kunskaper respektive praktiska färdigheter. Gällande teoretiska kunskaper ansåg 84 procent av studenterna att studierna gjort dem väl förberedda, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med föregående år. Andelen studenter som inte ansåg sig vara förberedda gällande teoretiska kunskaper var 13 procent vilket är en minskning med 0,5 procentenheter från i fjol. Gällande praktiska färdigheter visade resultaten att 65 procent av de svarande studenterna känt sig väl förberedda, vilket är en svag ökning med 0,9 procentenheter. Likt förra årets resultat ligger andelen studenter som inte känt sig förberedda kring tre av tio studenter. I fjol var det 32 procent som svarade nej på frågan och i år ses en minskning med 2,5 procentenheter till 30 procent.

Andelen studenter som uppgett att de inte kunnat erbjudas någon VFU-plats har i år varit 6 procent vilket är en ökning med 2,5 procentenheter från förra årets 3 procent. Studenterna tillfrågades även om de erbjudits en VFU-plats där pendlingstiden enkel resväg överskridit 90 minuter, varpå 20 procent svarade ja samt 80 procent svarade nej. På frågan om studenter vid VFU-placering på annan ort har erbjudits ett alternativt boende svarade 79 procent nej och 10 procent ja. Studenterna tillfrågades även om de fått högre utgifter på grund av sin VFU-placering. Resultatet visade att närmare hälften av de svarande, 42 procent, uppger att de fått högre utgifter medan 57 procent uppger att de inte fått högre utgifter på grund av placeringen för VFU.

4.3 SAMVERKAN MELLAN VERKSAMHET OCH LÄROSÄTE

Studenter tillfrågades om de upplevde att samarbetet mellan lärosäte och VFU-placering har varit bra, med svarsalternativ ja/nej/vet inte. Från förra året ses en ökning med 2 procentenheter bland studenter som ansett att samarbetet varit god och en minskning med 1 procentenhet av studenter som uppgett att samarbetet inte varit bra. Vid frågan om det finns ett programråd på lärosätet där studenterna får möjlighet att träffa utbildningsansvariga och dela synpunkter på utbildningen och programmet svarar 46 procent ja, 10 procent svarade nej och 43 procent svarade vet inte. Då studenterna i fritext fick skriva kommentarer om hur samarbetet i programrådet har fungerat är det en stor andel av studenterna som svarat att de inte vet hur samarbetet fungerar.

4.4 HANDLEDNING

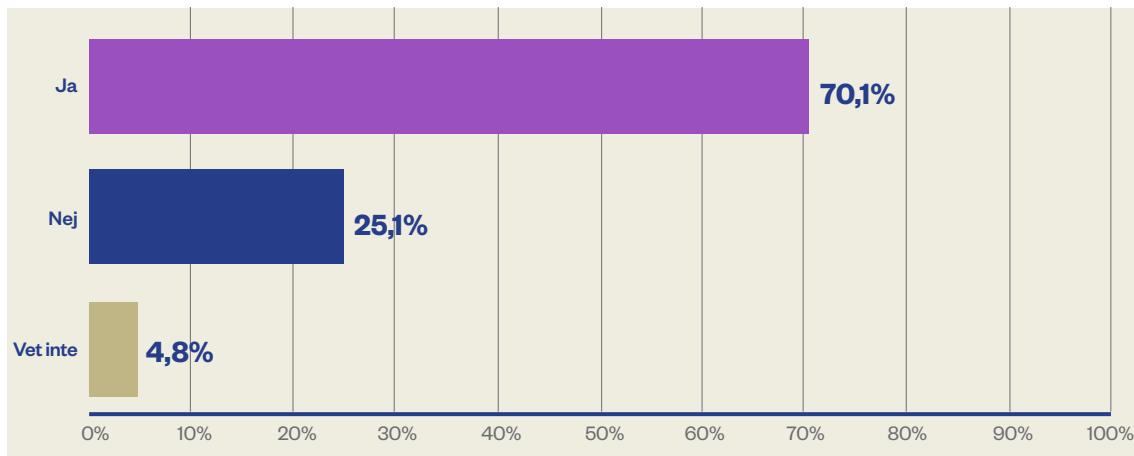
Handledning har varit ett stort fokusområde för Vårdförbundet Student under denna mandatperiod och vid skapandet av enkätfrågorna till årets VFU-Rapport. I följande avsnitt om handledning berörs handledningen kring digitala verktyg och IT-system, handledningens kvalitet, tid tillsammans med handledaren mm.

4.4.1 HANDLEDNING KRING DIGITALA VERKTYG OCH IT-SYSTEM

Majoriteten, drygt 70 procent, uppger att de har fått handledning i att använda verksamheternas digitala verktyg och IT-system under VFU. Jämfört med siffrorna i förra årets VFU-rapport så syns en svag minskning med fyra procentenheter. 25 procent har inte fått någon utbildning, och 4 procent har svarat att de inte vet om de har fått utbildning. Studenternas svar tyder på att det finns bristande handledning för att lära sig dokumentera och hantera verksamheternas olika IT-system under VFU.

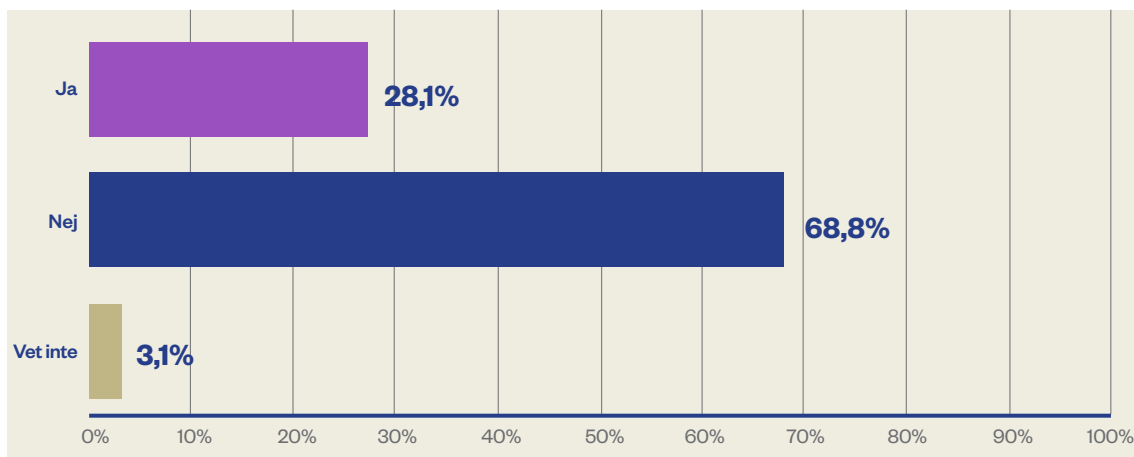
Har du fått handledning i att använda verksamheternas digitala verktyg och IT

4.4.2 TILLGÅNGEN TILL HANDLEDARE

Eftersom bristen på handledare inom hälso- och sjukvården varit aktuell i debatten ett antal år och också lyfts av Vårdförbundet Student fick studenterna frågan om någon VFU-placering saknat handledare. Drygt 28 procent av studenterna uppger att det har hänt att en VFU-plats saknat handledare.

Har det hänt att en VFU-plats saknat handledare?

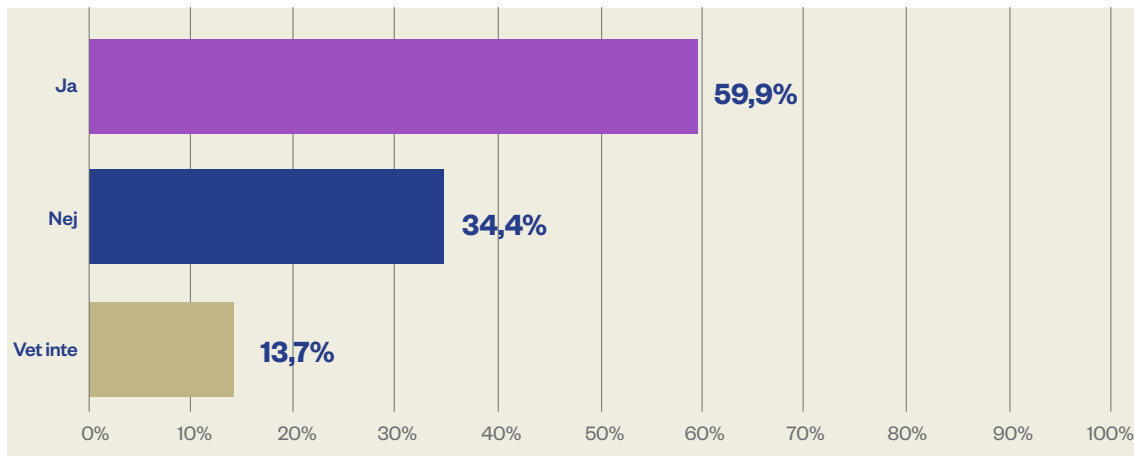

4.4.3 HANDLEDARNAS KUNSKAP OM KURSPLANEN

Vårdförbundet Student anser att en handledare bör ha kunskap om studenternas kursplan inför VFU. Det handlar om att vara förberedd och att ha en tydlig bild av vad studenterna förväntas uppnå under sina VFU-placeringar. Undersökningen visar att cirka 52 procent har haft kunskap om studenternas VFU medan 34 procent inte har haft det. Vi ser även att några är osäkra på om deras handledare har haft kunskap om kursplanen.

Har handledarna haft kunskap om din kursplan inför din VFU-period?

4.5 ARBETSMILJÖ

Studenterna tillfrågades, likt i förra årets enkät, om de känt sig orättvist behandlade av någon i arbetsgruppen under sin VFU-placering. Andelen studenter som känt sig orättvist behandlade har minskat med 1 procentenhet från fjolårets 36 procent till årets 35 procent. Årets enkät visar även att 67 procent av studenterna under sin VFU har haft samtida studieuppgifter som har påverkat deras chans till tillräcklig återhämtning och vila, i fjol var motsvarande andel 47 procent.

Ungefär sju av tio studenter uppger att de har fått handledning i att använda verksamhetens digitala verktyg och IT-system, däremot uppger en fjärdedel av studenterna att de inte har fått handledning i de digitala systemen.

Årets enkät upprepade frågan om huruvida studenterna utnyttjats som extrapersonal, här ses en sänkning från förra året med tre procentenheter. Enkäten visar att andelen studenter som känt sig utnyttjade som extrapersonal i år är 47 procent.

5. METOD

Undersökningen har genomförts genom en webbenkät. Enkäten var möjlig att besvara under delar av april och maj månad 2020. Flera påminnelser skickades också ut under perioden. Enkäten har genomförts med dold svarsidentitet.

Definitioner

I rapporten benämns högskolor och universitet även som lärosäte.

Urval och svarsfrekvens

Webbenkäten har skickats till medlemmar i Vårdförbundet Student som går fjärde till sista terminen på utbildningarna till sjuksköterska, röntgensjuksköterska och biomedicinsk analytiker. Kravet har även varit att studenten har en registrerad e-postadress i Vårdförbundets medlemsregister. Undersökningen är alltså inte en totalundersökning sett till samtliga studenter på de aktuella utbildningarna. Däremot utgör studien i princip en totalundersökning bland de studerande som är medlemmar i Vårdförbundet Student och går termin 4-6.

Undersökningen skickades till 6 400 studerande runt om i Sverige. 1 497 studenter valde att besvara enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på cirka 23 procent. Inga frågor, förutom om lärosäte, var obligatoriska att besvara i formuläret för att komma vidare. Det innebär att antalet svar per fråga ibland kan understiga 1 497.

Mottagare: 6 400 st

Svarande: 1 497 st

Svarsfrekvens: 23 procent

Svar fördelat på utbildningar: Andel

Biomedicinsk analytiker: 5 procent

Röntgensjuksköterska: 4 procent

Sjuksköterska: 91 procent

Bortfall

Enkäten har genomförts med dold identitet (anonymt). Det minskar samtidigt möjligheterna att studera bortfallet, det vill säga skillnader i egenskaper mellan de som svarat på enkäten och den totala populationen av studenter. Sett till parametrar vi kunnat kontrollera (exempelvis svarsfrekvens per lärosäte) och att svaren jämfört med tidigare år inte uppvisat några avvikande mönster, bedömer vi ändå att studien bör kunna anses ge en bra bild av hur medlemmarna i Vårdförbundet Student generellt ser på sin VFU.

VFU-ranking

Rankingen av årets VFU-placeringar baseras på frågan "Vilket sammanfattande betyg vill du ge dina VFU-placeringar". 1 497 studenter svarade på rankingfrågan. Överlag fick VFU-placeringarna ett gott betyg, med ett medelvärde på 5 på en skala från 1-6.

Uppdraget

VFU-rankingen och tillhörande rapport har tagits fram på uppdrag av Vårdförbundet Student i samarbete med Jonas Vallgård – Enheten för yrke och vårdutveckling, och Emma Hed – Enheten för ledning och samordning.

6. SLUTSATS

6.1 STUDENTERNAS FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGAR AV DEN VERKSAMHETSFÖRLAGDA UTBILDNINGEN

Studenterna har i VFU-enkäten haft möjlighet att skriva förbättringsförslag i form av fria kommentarer. Dessa har delats in i följande kategorier: "Förbättrad information och praktiska förberedelser innan VFU påbörjas", "Förbättrad samverkan mellan verksamhet och lärosäte", "Handledare med rätt förutsättningar och viljan att handleda", "Förbättra balansen mellan VFU och studieuppgifter/främja återhämtning" och "Möjlighet att påverka placering av VFU".

Förbättrad information och praktiska förberedelser innan VFU påbörjas

Studenterna uttrycker att informationen kring VFU-placeringen behöver fås i god tid. En student kommenterar att "*Ofta ges schemat på introduktionsdagen*". Att inte veta i god tid hur tiden under och efter studiedagen kan planeras skapar ovisshet. Även om vi kan se ett förbättrat resultat sedan tidigare år så anser vi att det kan bli ännu bättre.

Studenterna vill kunna komma ut i verksamheten och känna sig förberedda på praktiska uppgifter. Att öka möjlighet till färdighetsträning, få mer praktisk övning inför VFU och repetition av vårdtekniska moment efterfrågas.

Förbättrad samverkan mellan verksamhet och lärosäte

Studenterna uttrycker ett behov av bättre samverkan mellan verksamhet och lärosäte. "*Bättre information från lärare till handledare om vad vi faktiskt skall göra på VFU*" skriver en student som upplevde att verksamheten hade en bild av vad studenter skulle lära sig, medan lärosätet hade en annan. Studenterna föreslår att samverkan kan förbättras genom tydligare information om vad studenten ska göra, vilka mål som ska uppnås, samt vad som förväntas av VFU-placeringen och handledaren. En student nämner en kvalitets-säkring som förbättringsåtgärd, som säkerställer att "*verksamheten faktiskt värnar om lärandet på arbetsplatsen och att det någorlunda överensstämmer med vad skolan lär ut*".

Handledare med rätt förutsättningar och viljan att handleda

Studenternas förslag kring handledning handlar om att som student bli placerad med personal som vill och som har förutsättningarna att vara handledare. Flera studenter uttrycker en önskan om krav på att handledare ska ha gått en handledningskurs, då det kan bidra till ett mer pedagogiskt förhållningssätt och en lärarikare VFU-placering. En student skriver "*Huvudhandledaren bör ha tid för reflektion, frågor och försöka låta oss följa med, observera eller lite av det praktiska utförandet*". För att fler lämpliga kandidater ska söka sig till handledning föreslår en student att handledning skulle kunna vara en specialisering som kan höja lönen.

Antalet handledare som en student tilldelas bör vara få. Studenter nämner upprepade gånger att ett lämpligt antal är max två handledare.

Förbättra balansen mellan VFU och studieuppgifter/främja återhämtning

Studenterna uttrycker att verksamhetsförlagd utbildning i kombination med studieuppgifter minskar möjligheten till återhämtning. En student skriver "*Minska tiden som ska läggas på studieuppgifter då vi ofta får längre än 40-timmarvecka under VFU. Mindre fokus läggs på det praktiska och upplever att hela syftet med att ha praktik försvinner*". Genom att minska de studieuppgifter som ska utföras parallellt med VFU-placeringen kan möjligheten till återhämtning öka.

Studenterna uttrycker även att det bör ställas lägre krav på närvaro och antal timmar som genomförs, och att det istället bör vara studentens kompetens som bedöms.

Möjlighet att påverka placering av VFU-placering

Studenterna uttrycker ett behov av att ha möjlighet att påverka sin placering av VFU. Att placeringar lottas ut kan innebära att vissa studenter får långa pendlingstider upprepade gånger under sin studietid. En student skriver att hen alltid haft VFU på annan ort vilket inneburit antingen pendling på flera timmar dagligen eller boende på annan ort. Studenterna efterfrågar att det ska finnas möjlighet att påverka fördelningen av VFU-placeringar så att *“man inte hamnar på samma typ av avdelning flera gånger. Vet flera i min klass som t ex hamnat på flera olika kirurgavdelningar fast på olika sjukhus.”*

Studenterna efterfrågar även att VFU-platserna ska anpassas efter studenternas övriga livspussel. En student skriver *“Anpassa VFU-platserna för de som har barn som går på förskola eller skola så att de i första hand har förtur till platser i sin närhet eller iallafall i samma stad/kommun”.*

6.2 VÅRDFÖRBUNDET STUDENTS FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGAR AV DEN VERKSAMHETSFÖRLAGDA UTBILDNINGEN

1. Obligatorisk handledarutbildning

Alla handledare ska ha genomgått en högskoleutbildning på minst 7,5 högskolepoäng kopplat till handledning. Utan handledare med handledarutbildning ska verksamheter inte ta emot studenter.

2. Bättre villkor för handledare

Handledarna behöver få mer tid avsatt, men också bättre stöd och förståelse för sin roll från arbetsgivare. Mer tid för reflektion tillsammans med studenten. Handledare ska även få tid och möjlighet att förbereda sig inför VFU-perioden samt få tillgång till studentens kursplan i god tid.

3. Programråd

Ökad samverkan genom att skapa programråd där representanter från lärosäte, samtliga terminer på utbildningarna och klinisk verksamhet träffas och diskuterar VFU- och utbildningsfrågor, utbyter tankar, idéer och utvecklar utbildningen tillsammans.

4. Mer interprofessionellt lärande

Öka integrationen av interprofessionellt lärande med bland andra läkarstudenter, fysioterapeutstudenter, arbetsterapeutstudenter och dietiststudenter under hela utbildningen, samt att införa det under VFU.

5. Tid för vila och återhämtning

Anpassa schemalaggningen under VFU så att det finns tid för vila och återhämtning samt utrymme att genomföra obligatoriska studieuppgifter. Samt att ge studenter schema för VFU-perioden i god tid. Studenterna ska få tillgång till sitt schema minst två veckor i förväg. Studenterna ska aldrig bli utnyttjade som extrapersonal.